

Evropska
komisija

Eurydice *Prelet politik*

Posodabljanje visokega šolstva v Evropi

Posodabljanje visokega šolstva v Evropi

Dostop, uspešnost pri študiju in zaposljivost

2014

Informacije v Preletu politik je Eurydice povzel iz poročila Posodabljanje visokega šolstva v Evropi 2014: dostop, uspešnost pri študiju in zaposljivost. To poročilo je drugo iz serije poročil, ki proučujejo razvojne težnje iz programa Evropske komisije o posodabljanju visokega šolstva. Informacije za poročilo so bile zbrane iz 36 sistemov izobraževanja (vse države članice EU, razen Luksemburga in Nizozemske, ter Islandija, Lihtenštajn, Črna gora, Norveška in Turčija).

Avtorji EACEA:

David Crosier
Anna Horvath
Viera Kerpanova
Daniela Kocanova
Jari Riihelainen

Postavitev in grafično oblikovanje

Patrice Brel

Stiki:

Wim Vansteenkiste,
Komuniciranje in objave:
Tel. +32 2 299 50 58

Ta dokument je izdala Izvajalska agencija za izobraževanje, avdiovizualno področje in kulturo (EACE, Education and Youth Policy Analysis).

Naslov izvirnika: *Modernisation of Higher Education in Europe 2014: Access, Retention and Employability, Eurydice Brief*

ISBN 978-92-9201-924-2 (PDF)

doi:10.2797/652077 (PDF)

© Izvajalska agencija za izobraževanje, avdiovizualno področje in kulturo, 2015

Poročilo v slovenskem prevodu izdalo: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

Za izdajatelja: Aleš Ojsteršek

Prevajanje: Babylon, jezikovno izobraževanje in svetovanje d.o.o.

Jezikovni pregled: Božena Kenig

Uredila: Barbka Kresal Sterniša

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

378(4)(0.034.2)

POSODABLJANJE visokega šolstva v Evropi [Elektronski vir] : dostop, uspešnost pri študiju in zaposljivost 2014 : Eurydice Prelet politik / [avtorji EACEA David Crosier ... [et al.] ; prevajanje Babylon, jezikovno izobraževanje in svetovanje]. - El. knjiga. - Ljubljana : Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2015

Prevod dela: *Modernisation of higher education in Europe 2014*

ISBN 978-961-6101-85-1 (pdf)

1. Crosier, David

281032192

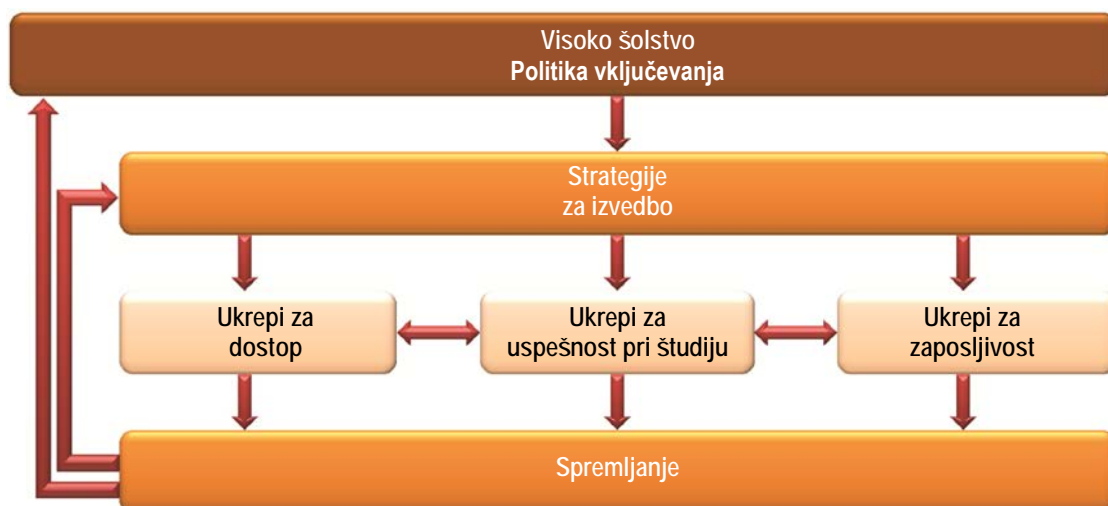
Pomembnost dostopa, uspešnosti pri študiju in zaposljivosti

Program za posodabljanje (Evropska komisija 2011) izobraževalnim sistemom v Evropi pomaga pri odzivanju na potrebe gospodarstev in družbe, vedno bolj utemeljenih na znanju. Za širjenje baze znanja in spodbujanje napredka se od številnih evropskih državljanov zahteva visoka raven znanja in kompetenc. Zato je v političnih programih, tako na nacionalni kot na evropski ravni, spodbujanje razvoja kakovostnih množičnih visokošolskih sistemov med prednostnimi nalogami.

Enake možnosti za visokošolsko izobraževanje so družbena nuja.

V družbenem in gospodarskem okolju, v katerem so čedalje pomembnejše spretnosti in kompetence, pridobljene in izpopolnjene v visokem šolstvu (Evropska komisija, 2010), je širjenje priložnosti za visokošolsko izobraževanje družbena nuja ⁽¹⁾. Kot je prikazano na sliki 1, so politika, strategije, ukrepi in njihovo spremljanje vzajemno povezani vidiki širšega programa visokošolskega izobraževanja, potrebni za družbeno vključenost.

Slika 1: Dostop, uspešnost pri študiju in zaposljivost: politika in izvajanje

⁽¹⁾ Sklepi Sveta z dne 11. maja 2010 o socialni razsežnosti izobraževanja in usposabljanja, UL EU C 135, 26. 5. 2010, str. 2.

Kateri so glavni izzivi v zvezi z dostopom in širitvijo možnosti za študij?

Opredelitev dostopa

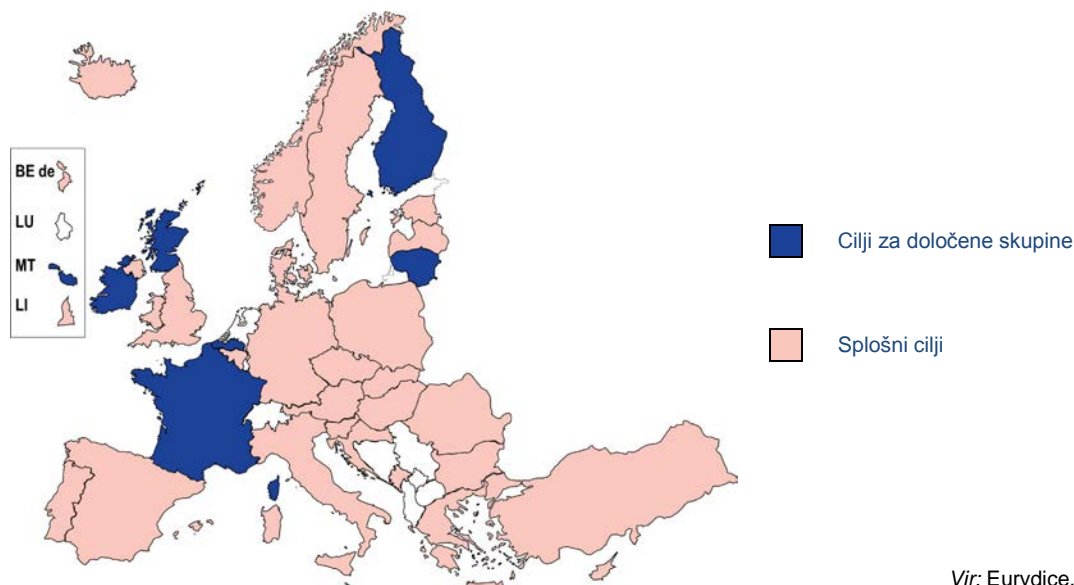
Širjenje možnosti za študij v visokem šolstvu z zagotavljanjem enakih priložnosti vsem družbenim skupinam, ne glede na njihov socialno-ekonomski položaj in druge dejavnike, ki bi lahko ovirali dostop do izobraževanja.

V Evropi se tako program za posodabljanje visokega šolstva kot strategija Evropa 2020 posvečata povečanju števila študentov v visokošolskem izobraževanju. Zato med glavnih pet ciljev spada tudi cilj, po katerem naj ima do leta 2020 40 % oseb, starih od 30 do 34 let, visokošolsko ali enakovredno izobrazbo.

Z dostopom pa ni mišljeno le povečano število študentov, ampak med njegove ključne značilnosti spada tudi socialna razsežnost visokošolskega izobraževanja, to je skrb za socialno strukturo visokošolske populacije.

1) Sprejetje jasnih politik

Slika 2: Nacionalne politike za širjenje možnosti za študij, 2012/13

Vir: Eurydice.

Evropske države so se zavezale k razvoju strategij in določiti ciljev, povezanih s socialno razsežnostjo.

V zadnjih nekaj letih je v evropski politiki čedalje bolj poudarjeno vprašanje socialne razsežnosti v visokem šolstvu, zato so se države zavezale, da bodo z uveljavljanjem bolonjskega procesa, programa za posodabljanje in strategije Evropa 2020 oblikovale strategije in določile merljive cilje. Eden izmed petih glavnih ciljev strategije Evropa 2020 je do tega leta povečati delež oseb z visokošolsko izobrazbo na 40 %, v celotnem političnem okviru za širitev študijskih možnosti pa so zajeti še širši družbeni cilji.

Pri izvajanju politik za širjenje dostopa do študija pa so med državami precejšnje razlike. Nekatere države se namerno odločijo za splošno širitev dostopa, saj s posebnimi ukrepi ne želijo izpostavljati posameznih skupin; kot je razvidno iz slike 2, je cilje za te skupine, tako za dostop kot za pridobitev izobrazbe, opredelil le manjši del držav. Splošni cilji so dosti pogostejši.

Študija primera: Irska

Irska ima za manj zastopane skupine najizčrpniji nabor ukrepov. Nacionalni program ima pet ciljev:

- institucionalno širjenje dostopa,
- izboljšanje dostopa z vseživljenjskim učenjem,
- naložbe za širjenje dostopa,
- posodobitev študentskih pomoči,
- širjenje dostopa za invalidne osebe.

Kvantitativni cilji se navezujejo na študente, ki se vpisujejo, študirajo ali končujejo visokošolsko izobraževanje in so določeni za posamezne posebne skupine študentov – študente invalide, nezaposlene, odrasle/starejše študente, študente s poklicno izobrazbo in usposabljanjem, popotnike, študente iz prikrajšanega socialno-ekonomskega okolja. Do leta 2020 naj bi bil delež vseh vpisanih 72-odstoten, delež oseb, starih od 30 do 34 let, s pridobljeno terciarno izobrazbo 60-odstoten, delež vsake izmed socialno-ekonomskih skupin pa najmanj 54-odstoten.

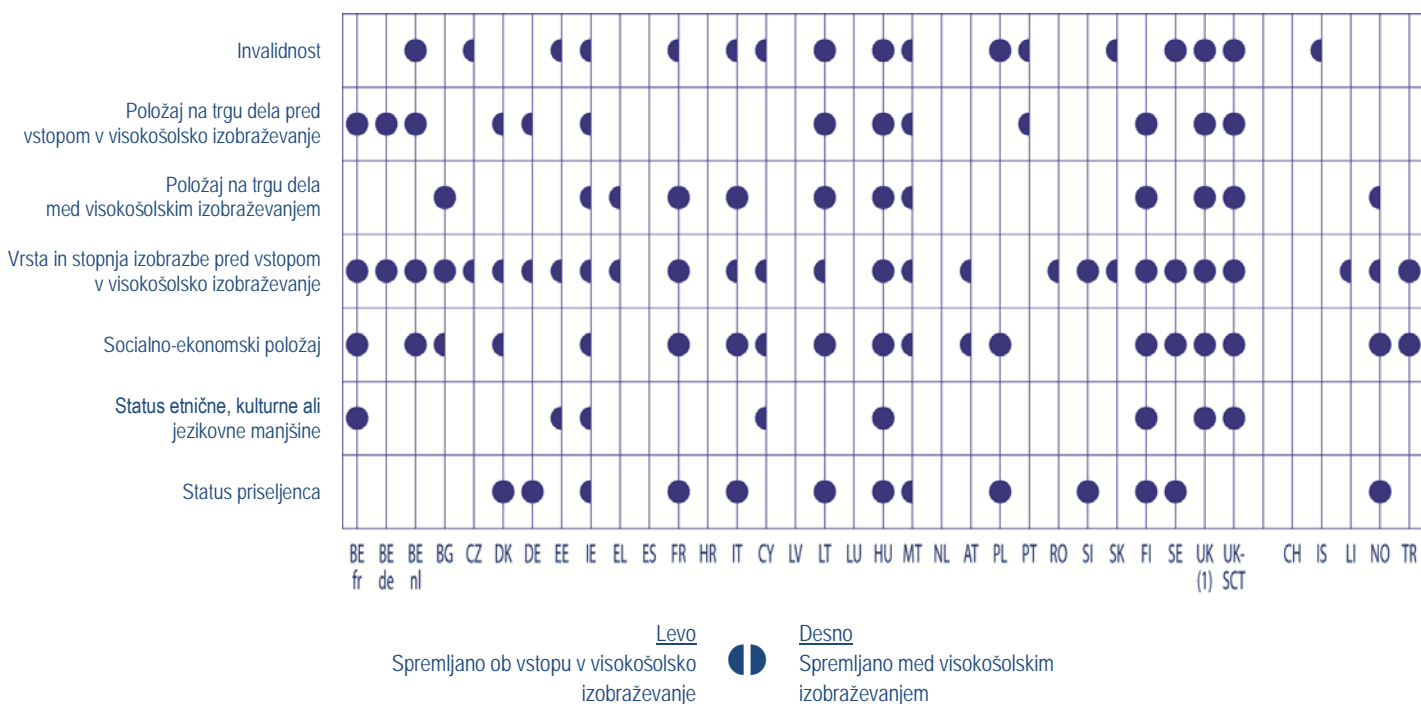
Vse te skupine je treba sistematično spremljati. Vse institucije morajo skozi visokošolski informacijski sistem posredovati podatke o na novo vpisanih študentih, o njihovem napredovanju po programu ter o diplomantih, pa tudi podatke o socialno-ekonomskem položaju na novo vpisanih študentov, njihovem etničnem poreklu in statusu invalida.

Države določajo cilje za različne manj zastopane skupine.

Zanimivo je, da so države, ki so določile cilje za posebne skupine, te opredelile različno. V Belgiji (flamski skupnosti) se cilj (60-odstotni delež vpisa do leta 2020) navezuje na otroke, katerih starši nimajo visokošolske izobrazbe. Finska posebno pozornost namenja udeležbi moških, s ciljem da do leta 2025 pri mladih prepolovi razlike med spoloma. Tudi Litva se posveča spolu in želi povečati udeležbo žensk na področjih matematike in naravoslovja. Malta si je za cilj določila 4-odstotno udeležbo odraslih v programih vseživljenjskega učenja. Francija je cilje glede števila študentov iz prikrajšanih socialno-ekonomskih skupin določila po programih, v Združenem kraljestvu (na Škotskem) pa je prvi cilj povečanje vpisa študentov iz javnih šol, študentov, ki so po obveznem izobraževanju končali program nadaljnega izobraževanja (*further education*) in starejših študentov iz prikrajšanih okolij.

2) Spremljanje učinkov politike

Slika 3: Spremljanje družbenega profila študentov

Vir: Eurydice

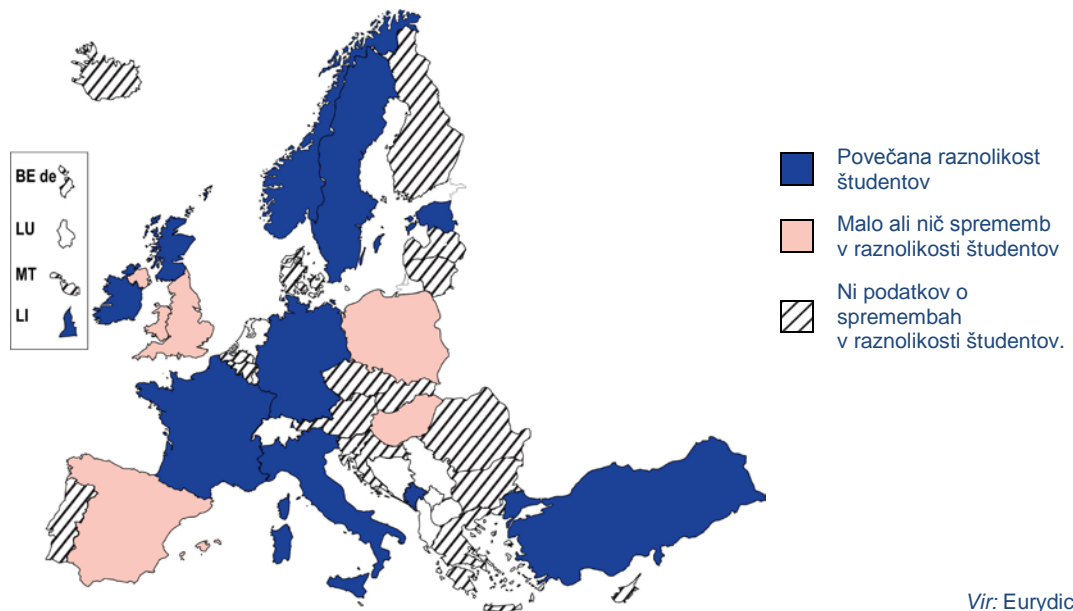
UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Socialne značilnosti se ne spremljajo sistematično.

Za jasno vseevropsko sliko o napredku pri širjenju dostopa do visokega šolstva bo potrebnega še precej časa. V številnih visokošolskih sistemih mora sistematično spremljanje socialnih značilnosti študentov šele postati običajna praksa. Obstajajo precejšnja razhajanja glede tega, katere značilnosti študentske populacije se spremljajo in na katerih točkah visokošolskega izobraževanja, pri tem pa se vprašanja o statusu priseljenca, etničnem poreklu ali položaju na trgu dela ob vstopu v visokošolsko izobraževanje pogosto zanemarjajo. Več držav (npr. Madžarska, Finska, Združeno kraljestvo) pa že spremlja vse ali skoraj vse glavne socialne značilnosti študentov.

3) Uporaba podatkov pri oblikovanju politik

Slika 4: Spremembe v raznolikosti študentov v visokem šolstvu, 2002/03–2012/13

Vir: Eurydice.

Številne evropske države ne vedo, ali so njihove visokošolske populacije čedalje bolj raznolike.

Kljub velikim razlikam v sistemih spremljanja imajo številne države na voljo precejšnjo količino podatkov, na podlagi katerih lahko sklepajo o spremembah profila študentov v visokošolskem izobraževanju. Žal teh podatkov vedno ne izrabijo. Tako v 19 sistemih ne morejo poročati, kako se je struktura študentske populacije v zadnjih desetih letih spreminjala.

Če pogledamo razpoložljive informacije, vnovič najdemo najboljše rezultate na Irskem. Država poroča, da se je med letoma 2004 in 2012 povečal delež invalidnih študentov (z 2 % na 6 % populacije visokošolskih študentov), delež starejših študentov (ob vpisu starih 23 let ali več) pa se je povečal z 9 % na 13 % vseh na novo vpisanih študentov. Povečalo se je tudi število izrednih študentov in zdaj – v primerjavi s 7 % leta 2006 – obsega 16 % vseh. Drugje v Združenem kraljestvu (na Škotskem), se je povečal delež visokošolskih študentov iz prikrajšanih okolij (s 14,2 % leta 2003 na 15,1 % leta 2011) in delež študentov iz manjšinskih etničnih skupin (s 6,2 % leta 2002 na 11,3 % leta 2012). Švedska poroča o povečanju deleža tujih študentov s 14 % leta 2001 na 18 % leta 2011.

Zbrane informacije niso vedno uporabljene za spremljanje sprememb profila študentske populacije.

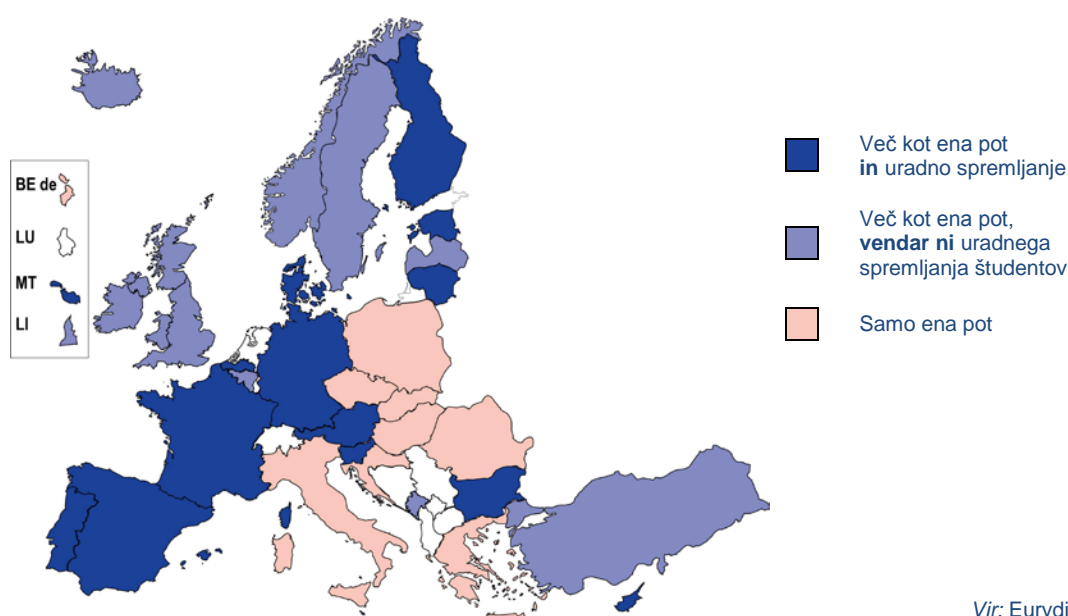
Ni pa povsem jasno, zakaj v številnih državah kljub vzpostavljenim sistemom za zbiranje podatkov informacije na nacionalni ravni niso na voljo. V nekaterih primerih primerjava za obdobje desetih let ni mogoča, ker so bili sistemi za spremljanje najbrž razviti šele pred kratkim. Precej verjetno je tudi, da se v določenih nacionalnih okoljih zbrani podatki ne analizirajo ali pa rezultati niso objavljeni.

4) Zagotavljanje spodbud za visokošolske institucije

Ob upoštevanju velikega pomena, pripisanega širjenju možnosti za študij, bi bilo upravičeno pričakovati, da bodo nacionalne vlade nagradile visokošolske institucije, ki so uspešne pri pridobivanju študentov iz manj zastopanih skupin in zmanjševanju njihovega osipa. A sta le dve državi (Irska in celotno Združeno kraljestvo) vzpostavili sistem z namenskim financiranjem za odpravo dejavnikov, ki visokošolske institucije odvrčajo od širjenja možnosti za študij. Oblasti v teh dveh državah v formuli za financiranje upoštevajo dejstvo, da so s pridobivanjem in pomočjo študentom iz manj zastopanih skupin povezani dodatni stroški. To je tudi razlog, da visokošolske institucije z več takimi študenti prejmejo dodatna sredstva.

5) Razvoj dodatnih vstopnih poti

Slika 5: Poti za vstop v visokošolsko izobraževanje in spremljanje študentov, 2012/13

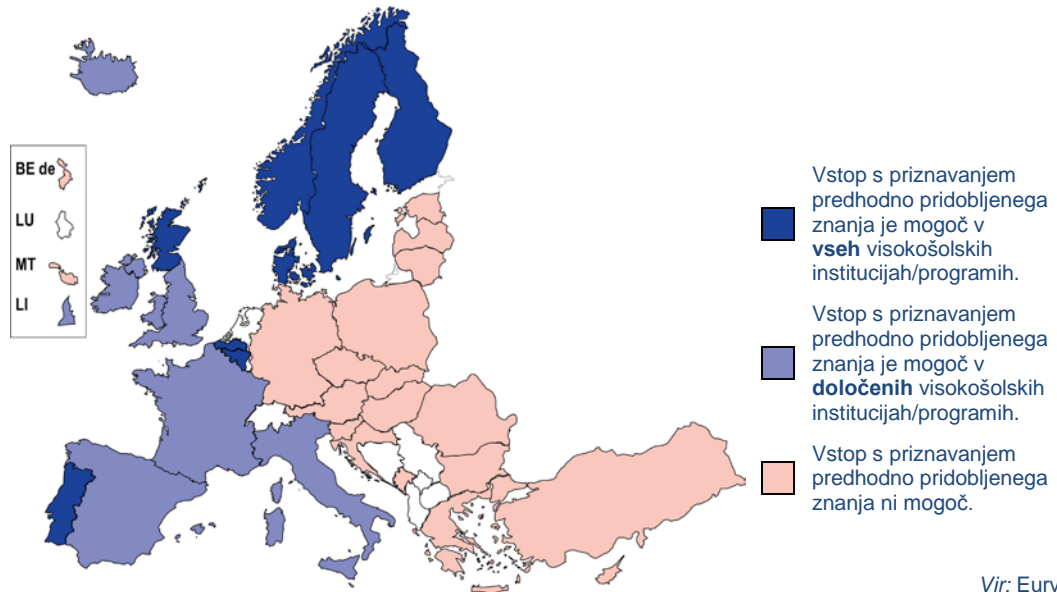
Vir: Eurydice

Države pogosto ne zbirajo nobenih informacij o profilu in številu študentov, ki v visokošolsko izobraževanje vstopijo po alternativnih poteh.

V osmih državah je samo ena pot za vstop v visokošolsko izobraževanje – dejavnik, ki je lahko velika ovira za precej potencialnih študentov. V državah, kjer so alternativne poti mogoče, pa navadno ni uradnega spremljanja števila študentov, ki v visokošolsko izobraževanje vstopijo po teh poteh. Torej, države tudi na tem področju nimajo podatkov o učinkovitosti sistemov, s katerimi manj zastopanim skupinam študentov zagotavljajo priložnost za dostop do visokošolskega izobraževanja.

6) Razvoj priznavanja predhodno pridobljenega znanja

Slika 6: Priznavanje predhodno pridobljenega znanja za vstop v visokošolsko izobraževanje, 2012/13

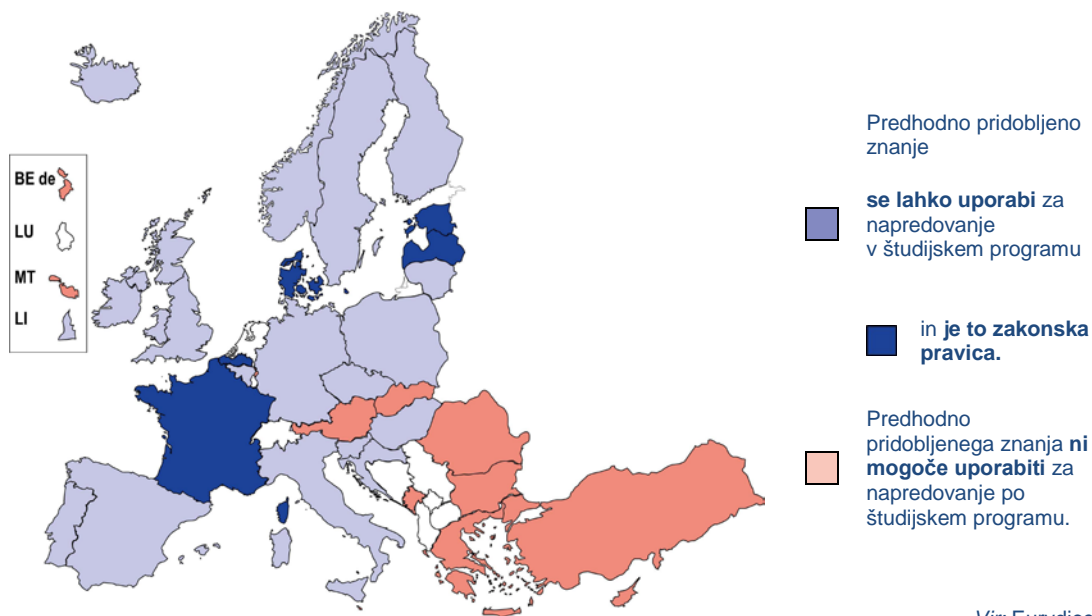

S potmi za vstop v visokošolsko izobraževanje je tesno povezan tudi sistem za priznavanje predhodnega znanja kot mehanizma za lažji dostop do visokošolskega izobraževanja. Ti postopki so pravzaprav najpomembnejša oblika odpiranja priložnosti za državljane, ki jim iz kakršnega koli razloga ni uspelo uspešno končati tiste oblike srednjega izobraževanja, ki bi jim omogočal neposreden dostop do visokošolskega izobraževanja. Gledano geografsko, so pomembne razlike med večino zahodnih evropskih držav, v katerih se predhodno pridobljeno znanje lahko priznava za dostop vsaj do nekaterih visokošolskih programov, in državami jugovzhodne Evrope, kjer take prakse ni.

Le nekaj držav študentom s predpisi zagotavlja pravico do upoštevanja predhodno pridobljenega znanja.

V večini evropskih držav študenti lahko zaprosijo, da se jim kot izpolnjen vpisni pogoj prizna in potrdi znanje, predhodno pridobljeno z neformalnim in priložnostnim učenjem. A četudi je ta možnost določena s predpisi, je v praksi pogosto težko izvedljiva. V večini držav se visokošolske institucije samostojno odločajo, ali bodo vpeljale postopke za priznavanje tako pridobljenega znanja. Samo v flamski skupnosti v Belgiji, na Danskem, v Estoniji, Franciji in Latviji imajo študenti zakonsko pravico do ustreznih evalvacijskih postopkov, visokošolske institucije pa jim uresničitev te pravice morajo zagotoviti.

Slika 7: Priznavanje neformalno in priložnostno pridobljenega znanja za napredovanje v visokošolskih študijskih programih, 2012/13

Vir: Eurydice

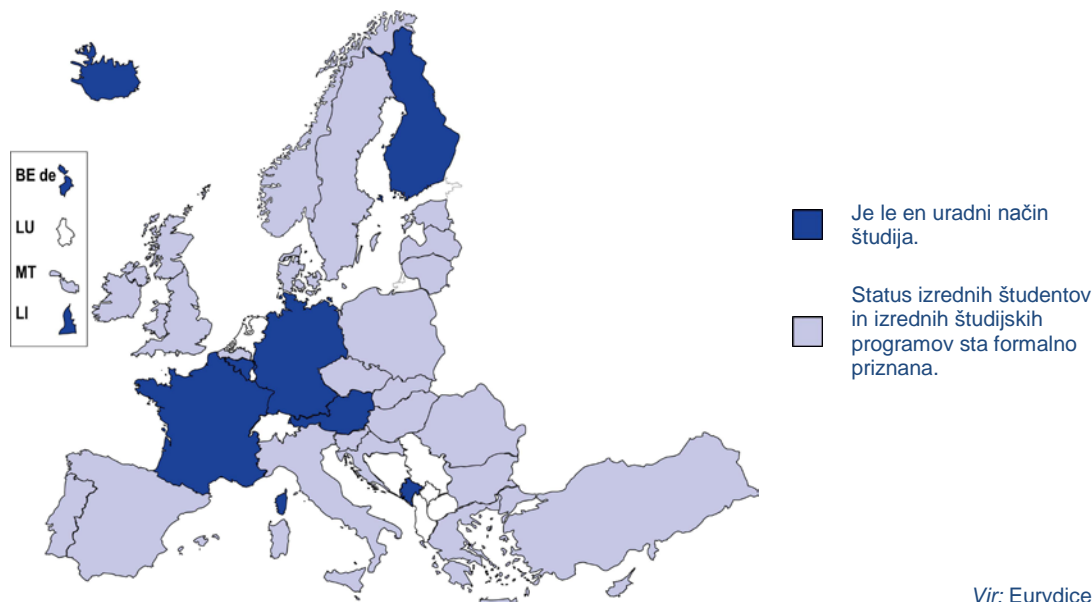
Podatki o številu študentov, ki so izrabili postopke za priznavanje predhodno pridobljenega znanja v večini držav niso na voljo.

Osrednje oblasti navadno ne spremljajo, koliko institucije priznavajo predhodno znanje, pridobljeno z neformalnim in priložnostnim učenjem. Zato večina držav ne more oceniti deleža institucij, ki so vpeljale ustrezne postopke. V državah, v katerih uradno statistiko ali ocene imajo, je položaj različen: na Madžarskem in Norveškem take postopke omogoča manj kot 5 % institucij, v Združenem kraljestvu (Angliji, Walesu in na Severnem Irskem) pa je ta delež od 75- do 95-odstoten.

Tudi podatkov o številu upravičencev do priznavanja predhodno pridobljenega znanja pogosto ni. Imajo jih le tri baltske države, flamska skupnost v Belgiji in Francija. Estonija ocenjuje, da je leta 2012 v postopkih sodelovalo približno 15 % vseh študentov, v Latviji in Litvi pa je bil delež manj kot 1-odstoten (približno 50 oziroma 120 študentov). V flamski skupnosti v Belgiji je bil delež manjši od 5 %. Delež upravičencev v Franciji ni bil niti od 1-odstoten, precej bolj pomenljivo pa je njihovo število; leta 2011 je bilo v postopkih uspešnih približno 4 000 kandidatov.

7) Razvoj izrednega študija

Slika 8: Uradno priznan status izrednih študentov in izredni študijski programi v Evropskih državah, 2012/13

Razumevanje izrednega študija se razlikuje od države do države in včasih celo v posamezni državi

Za prilagajanje visokošolskega izobraževanja tistim, ki ne morejo obiskovati tradicionalnih „rednih“ študijskih programov, se najpogosteje ponujajo drugačni načini študija. Razumevanje izrazov kot sta „redni“ in „izredni“ študij pa se po posameznih državah precej razlikuje.

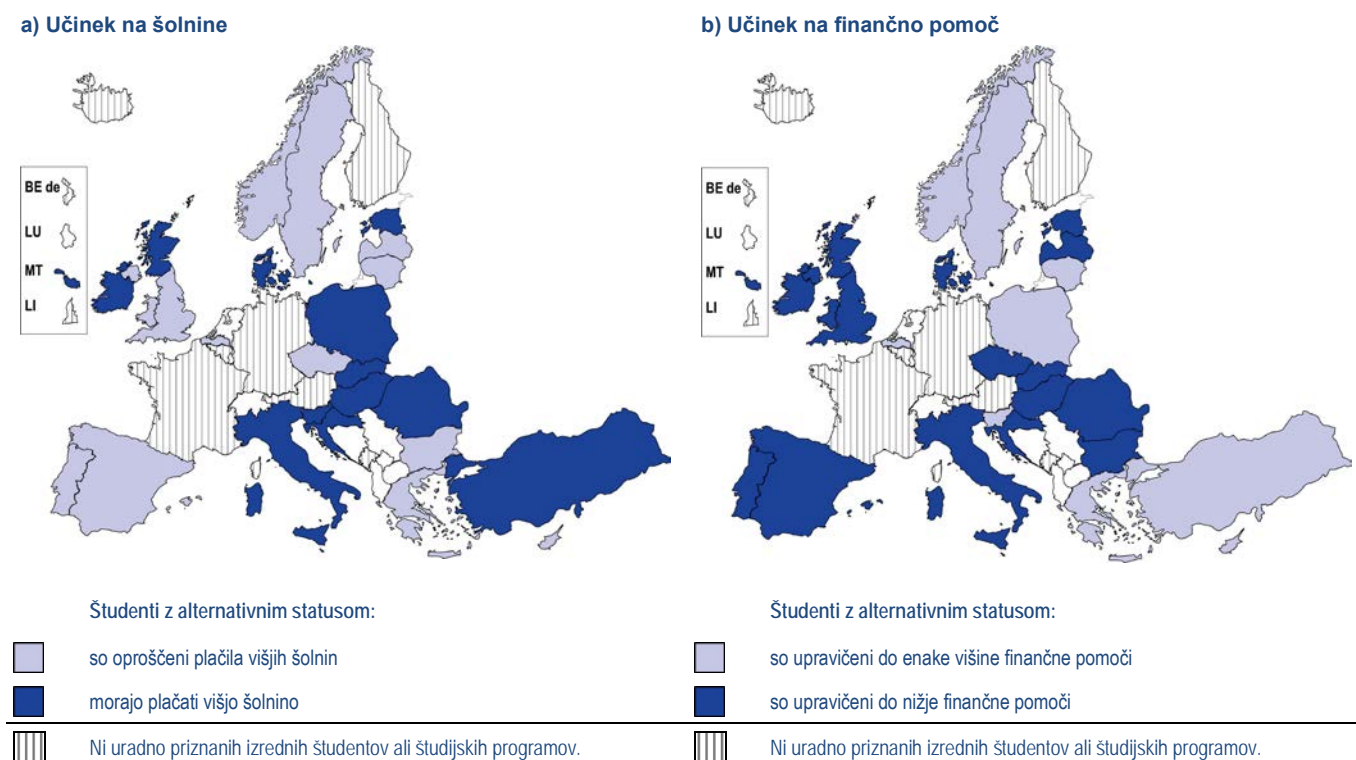
Večina evropskih držav študentom poleg tradicionalnega rednega študija omogoča tudi prožnejšo organizacijo. V nekaterih državah (npr. Španiji, Italiji in Sloveniji) se v usmerjevalnih dokumentih omenja izredni študij, a je natančna opredelitev prepuščena visokošolskim institucijam. Podoben položaj lahko opazimo na Norveškem, kjer se študenti lahko pišejo kot izredni ali redni, študijska obremenitev posameznega študenta pa se opredeli individualno in določi v individualnem učnem načrtu.

Študija primera: flamska skupnost v Belgiji

V flamski skupnosti v Belgiji alternativne oblike študija niso opredeljene kot „redne“ ali „izredne“, ampak lahko študenti izbirajo med tremi uradnimi statusi ali „pogodbami“: „pogodbo o diplomu/stopnji“ za študij po celotnem študijskem programu za pridobitev visokošolske izobrazbe, „pogodbo“ za študij, s katerim zberejo določeno število kreditnih točk, in „pogodbo o izpitih“, po kateri študenti niso vpisani v študijski program, ampak opravljajo le izpite, tako da si pridobijo določeno število kreditnih točk.

Slika 9: Učinek uradnega statusa študentov na financiranje visokošolskega študija, 2012/13

Vir: Eurydice

Čeprav izredni študij študentom omogoča večjo prožnost, je pogosto pogojen s plačilom višjih šolnin.

Ob analiziranju izrednega študija kot mogočega ukrepa za povečanje števila študentov iz novih ciljnih skupin se kot osrednje postavlja vprašanje, ali in koliko tak študij vpliva na finančne vidike – višino šolnin in upravičenost do finančne pomoči. V približno polovici držav je izredni študij v primerjavi s tradicionalnim rednim povezan z večjim zasebnim finančnim vložkom. V večini držav, kjer izredni študenti plačujejo ali verjetno plačujejo višjo šolnino, je tudi finančna pomoč, do katere so upravičeni, praviloma omejena.

8) Razvoj služb za poklicno usmerjanje prihodnjih študentov

V Evropi je posvetovanje o izbiri primernega programa izobraževanja pravilo; brezplačno je na voljo tako učencem in dijakom kot študentom. Zagotavljanje kakovostnega svetovanja osebam na ključnih točkah njihovega življenja je brez dvoma nujno v svetu, kjer potreba po visokošolskem izobraževanju narašča in kjer številni novi študenti v svoji družini nimajo veliko kulturnih referenc, ki bi jim pomagale pri iskanju primerne študijske poti.

Pri prilagajanju študentov na novo okolje ter pojasnjevanju pričakovanj in izkušenj v visokošolskem izobraževanju je svetovanje lahko ključnega pomena. Ustrezno usmerjanje prihodnjih študentov lahko zmanjša tudi osip zaradi nerealnih pričakovanj v prvem letniku študija.

Kateri so glavni izzivi za uspešnost pri študiju?

Opredelitev uspešnosti oziroma vztrajanja pri študiju:

Delež študentov, ki ostanejo na visokošolski instituciji, napredujejo po študijskem programu in ga v danem časovnem okviru uspešno končajo.

Napredovanje in končanje študija spada med najpomembnejše kazalnike uspešnosti visokošolskih sistemov; pri študentih, ki se vpišejo v visokošolsko izobraževanje na podlagi programa za povečanje števila študentov in jim je za zmanjšanje tveganja, da študija ne bi končali, ponujena ustrezna pomoč, je to tudi kazalnik socialne pravičnosti.

Zaskrbljenost zaradi nedokončanega študija v številnih državah narašča, saj mediana za celotni evropski visokošolski prostor kaže, da skoraj vsak tretji vpisani študent programa ne konča.

V sporočilu ob programu za posodobitev evropskih visokošolskih sistemov iz leta 2011 je poudarjeno, da se za uspešnejše visokošolsko izobraževanje zahteva dvojna pozornost, in sicer: širiti je treba dostop do visokošolskega izobraževanja oziroma možnosti za študij (povečati število študentov) ter povečati delež tistih, ki študij uspešno končajo (čim bolj zmanjšati osip pri študiju). Za uspešno napredovanje pri študiju je pomembno, da visokošolski zavodi prepoznajo potrebe študentov in jim ustrezno pomagajo. Iz raziskav je razvidno, da je treba posebno pozornost nameniti študentom prvih letnikov in razvijanju njihovih spretnosti. Med najpomembnejšimi ukrepi za napredovanje in uspeh so informiranje, svetovanje in usmerjanje.

1) Razvoj nacionalnih politik, ciljev in aktivnosti

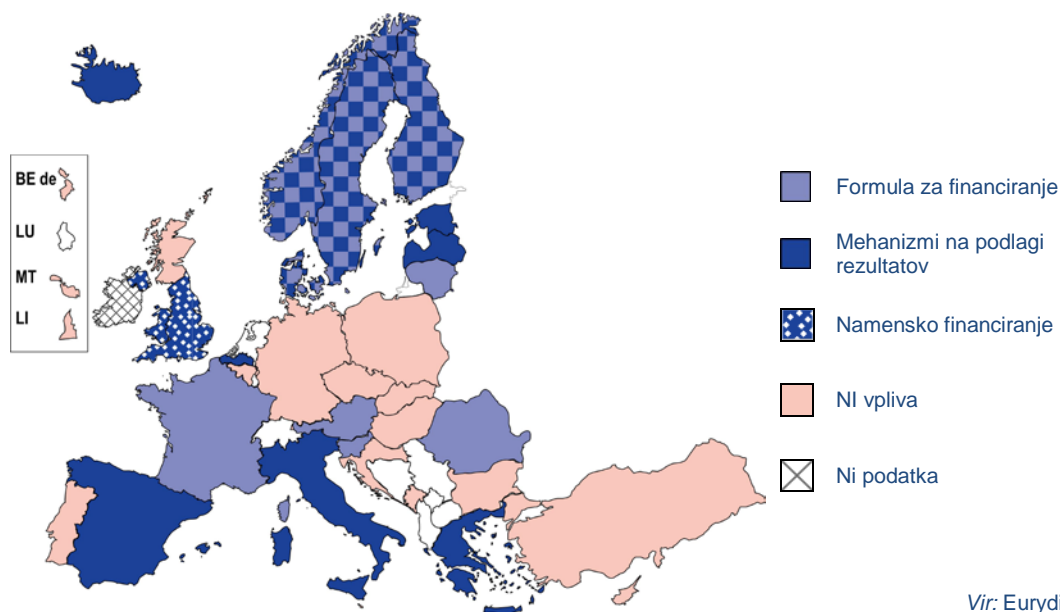
Čeprav so države zaskrbljene zaradi izgub – tako človeških kot finančnih –, povezanih z nedokončanim študijem, je le malo takih, ki bi se s to težavo in razvojem ustreznih politik neposredno ukvarjale. Le redko so določeni cilji za skupine študentov, pri katerih je tveganje za osip večje. Uspešno dokončanje študija je navadno umeščeno med splošne cilje.

Opazen pa je razvoj politik za dokončanje študijskih programov v rednem roku. Omejevanje časa do diplome je pogosto ključni element programov za učinkovitejšo porabo javnih sredstev. Šolnine in študijske pomoči so pogosto uporabljane kot spodbuda za dokončanje študija v predpisanem obdobju. V 26 državah, na primer, morajo študenti plačati dodatno šolnino, če presežejo redno obdobje za študij, v 18 državah pa so študenti, prejemniki študijske pomoči, do nje še naprej upravičeni le, če uspešno končajo posamezni letnik oziroma ga končajo v obdobju, določenem v usmerjevalnih dokumentih.

Cilji, povezani z uspešnostjo pri študiju, se redko usmerjajo na študente, pri katerih je tveganje za osip večje.

2) Zagotavljanje spodbud visokošolskim zavodom za izboljšanje uspešnosti

Slika 10: Vpliv stopnje dokončanja študija na financiranje visokošolskih institucij, 2012/13

Vir: Eurydice.

Več uspešno dokončanega študija ne bi imelo nobenega vpliva na financiranje visokošolskih institucij v približno polovici evropskih držav.

V nekaterih državah vlade s politikami spodbujajo visokošolske institucije k prizadevanjem za zmanjšanje osipa. Belgija (flamska skupnost), na primer, visokošolske institucije financira po rezultatih in jih s tem spodbuja, da namenijo veliko pozornosti uspešnosti pri študiju. Avstrija je v pogodbe, ki jih sklepa z univerzami, vnesla tudi dejavnosti za zmanjševanje osipa.

Zanimivo pa je, da več uspešno dokončanega študija oziroma zmanjšanje osipa v polovici evropskih visokošolskih sistemov ne vpliva na financiranje visokošolskih institucij.

Poleg tega v nobeni državi ne spremljajo študentov, ki so izstopili iz visokega šolstva, ne da bi študij končali.

Kateri so glavni izzivi glede zaposljivosti in prehoda na trg dela?

Opredelitev zaposljivosti:

Kombinacija znanja, kompetenc in osebnih stališč, ki diplomantom olajša zaposlitev in napredovanje na poklicni poti

Evropa je pripravila primerjalna merila za zaposljivost diplomantov.

Zaposljivost ima v visokošolski reformni strategiji Evropske komisije glavno vlogo in je osrednji steber tako strategije Evropa 2020 (Evropska komisija, 2010) kot strategije Izobraževanje in usposabljanje 2020 (IU 2020) ⁽²⁾. V strategiji IU 2020 je Svet EU leta 2012 določil merila za zaposljivosti diplomantov. ⁽³⁾ Po teh merilih naj bi bil do leta 2020 delež diplomantov (starih od 20 do 34 let), ki so izobraževanje in usposabljanje končali največ tri leta pred referenčnim letom, najmanj 82-odstoten ⁽⁴⁾. Čeprav izraz diplomanti v tem kontekstu ne pomeni le tistih, ki so končali visokošolsko izobraževanje, ampak tudi tiste, ki so si pridobili srednjo ali posrednješolsko neterciarno izobrazbo, imajo pri uresničevanju tega cilja pomembno vlogo tako visokošolske institucije kot državni organi.

Politike, povezane z zaposljivostjo, so pomembne z dveh vidikov. Prvič, nujno je treba izboljšati zaposljivost vseh študentov, kar je bilo kot pomembno vprašanje spoznano pri državnih organih in v evropskem programu 2020. Drugič, zaposljivost je treba prepoznati tudi kot sestavino programa za večje število študentov v visokem šolstvu. Širjenje možnosti za študij se ne sme končati z zagotavljanjem dostopa do visokošolskega izobraževanja študentom iz manj zastopanih skupin, nujni so tudi ukrepi, ki tem študentom pomagajo, da študij končajo in uspešno vstopijo na trg dela.

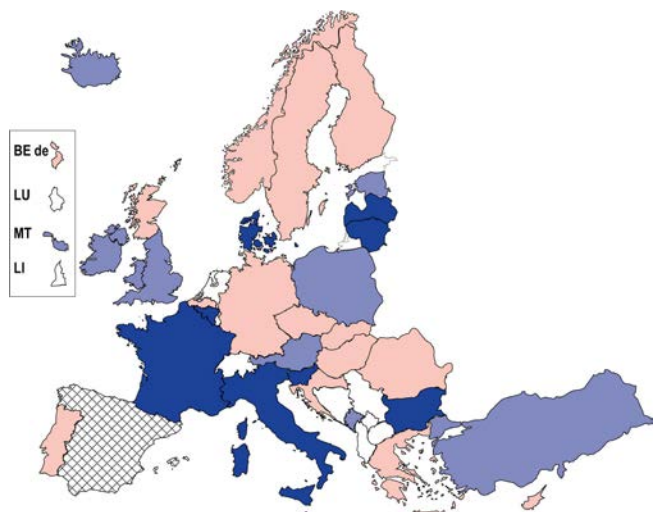
⁽²⁾ Sklepi Sveta z dne 12. maja 2009 o strateškem okviru za evropsko sodelovanje na področju izobraževanja in usposabljanja („ET 2020“), UL 2009/C 119/02, 28.5.2009.

⁽³⁾ Sklepi Sveta z dne 11. maja 2012 o zaposljivosti diplomantov, ki so zaključili izobraževanje in usposabljanje, UL 2012/C 169/04, 15.6.2012.

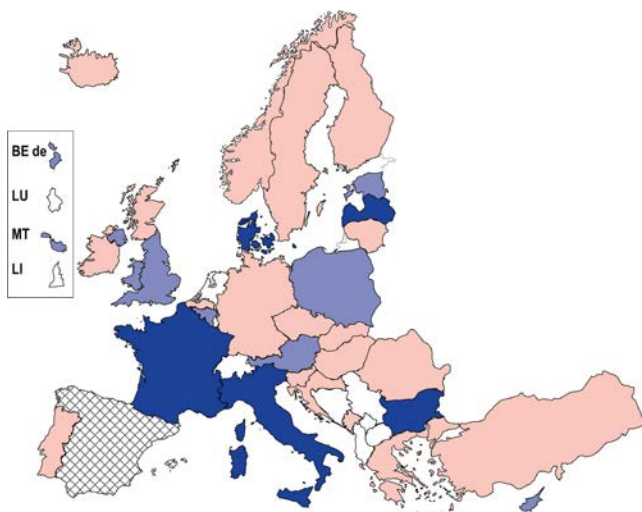
⁽⁴⁾ Ibid., str. 10.

1) Sodelovanje delodajalcev

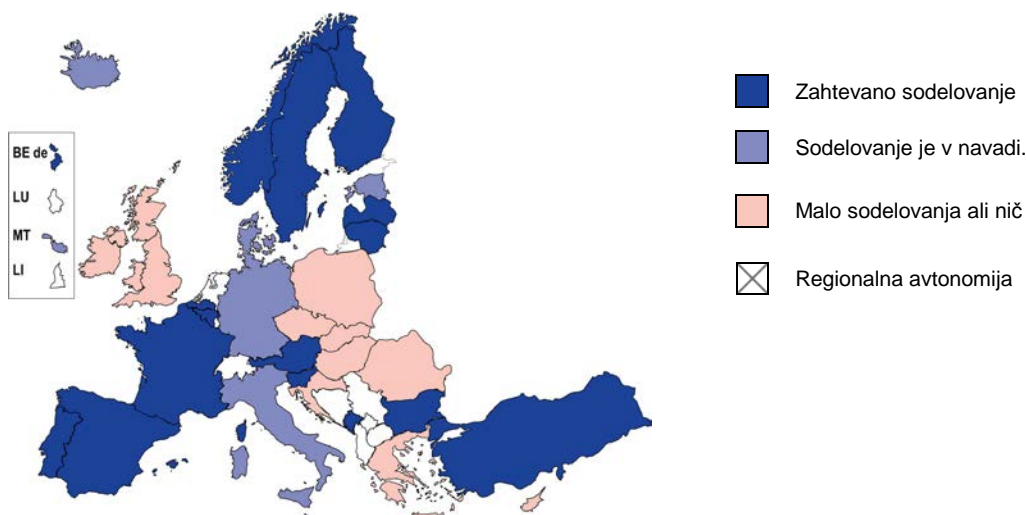
Slika 11a: Sodelovanje delodajalcev pri oblikovanju kurikuluma, 2012/13

Slika 11b: Sodelovanje delodajalcev pri poučevanju, 2012/13

Slika 11c: Sodelovanje delodajalcev pri načrtovanju in upravljanju v organih odločanja in posvetovalnih telesih, 2012/13

Vir: Eurydice

Sodelovanje delodajalcev z visokim šolstvom in zagotavljanje informacij o trgu dela poteka na različne načine.

Pomemben način za zagotavljanje skladnosti med visokim šolstvom in trgom dela je posvetovanje in sodelovanje delodajalcev, združenj delodajalcev in predstavnikov gospodarstva pri oblikovanju in evalviranju visokošolskih študijskih programov. Kot kažejo slike, delodajalci pogosteje sodelujejo v organih odločanja in posvetovalnih telesih kot pri oblikovanju kurikulumov oziroma poučevanju.

2) Izboljšanje usposabljanja in delovne prakse

Večina držav ne spremlja sodelovanja študentov pri usposabljanju in praksi

Praktično usposabljanje in praksa sta ključna elementa za izboljšanje zaposljivosti diplomantov, saj podatki kažejo, da študenti, ki so se pred diplomo praktično usposabljali, lažje dobijo službe kot njihovi vrstniki brez ustreznih delovnih izkušenj.

Kljub temu se podatki o deležu študentov, ki se praktično usposablajo ali opravljajo prakso, v veliki večini držav ne zbirajo. Po podatkih, ki so na voljo, pa je med državami z največjim deležem Finska, kjer vsi prvostopenjski politehnični programi predvidevajo najmanj trimesečno obdobje prakse, praktično usposabljanje pa je v določenih primerih obvezno tudi za pridobitev univerzitetne izobrazbe. Delež praktičnega usposabljanja je relativno visok še v Litvi in Latviji.

Številne države visokošolskim institucijam in delodajalcem finančno pomagajo pri zagotavljanju večjega števila mest, ki so študentom na voljo za prakso. Take vrste spodbud za prikrajšane študente pa obstajajo le v Združenem kraljestvu (Angliji).

3) Zagotavljanje kakovostnega poklicnega usmerjanja

Slika 12: Zagotavljanje poklicnega usmerjanja skozi življenjski cikel študenta, 2012/13

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT
Visokošolske institucije	●	○	●	●	○	●	:	●	●	●	●	●		●	●	○	●
Zunanje		●		○			:	●				●	●		●		●
	HU	MT	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	ME	NO	TR	
Visokošolske institucije	●	○	●	●	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
Zunanje		●		●	○		●	●	●		●		●			●	

● Vsi študenti ○ Nekateri študenti

Vir: Eurydice

Službe za poklicno usmerjanje se zelo redko posvečajo prikrajšanim študentom.

Poklicno usmerjanje ali mentorstvo študentom sta še dva dokazano učinkovita načina za izboljšanje zaposljivosti diplomantov in sta posebno pomembna pri netradicionalnih študentih. Kljub temu sta edini državi, ki sta poročali o ciljno naravnem usmerjanju, Grčija in Združeno kraljestvo (Anglija, Wales in Severna Irska). V Grčiji so za poklicno usmerjanje in svetovanje odgovorni t.i. uradi za zvezo (ang. *liason offices*); študentom in diplomantom iz ranljivih družbenih skupin pomagajo pri načrtovanju poklicne usposobljenosti in poklicnem izpopolnjevanju. V Združenem kraljestvu (Angliji, Walesu in na Severnem Irskem) je posebna pomoč namenjena študentom invalidom, predvsem zato, da bi jim zagotovili enak dostop do izobraževanja, kot ga imajo drugi študenti.

Študija primera: Grčija: Univerza za ekonomske in poslovne vede v Atenah (Athens University of Economics and Business (AUEB))

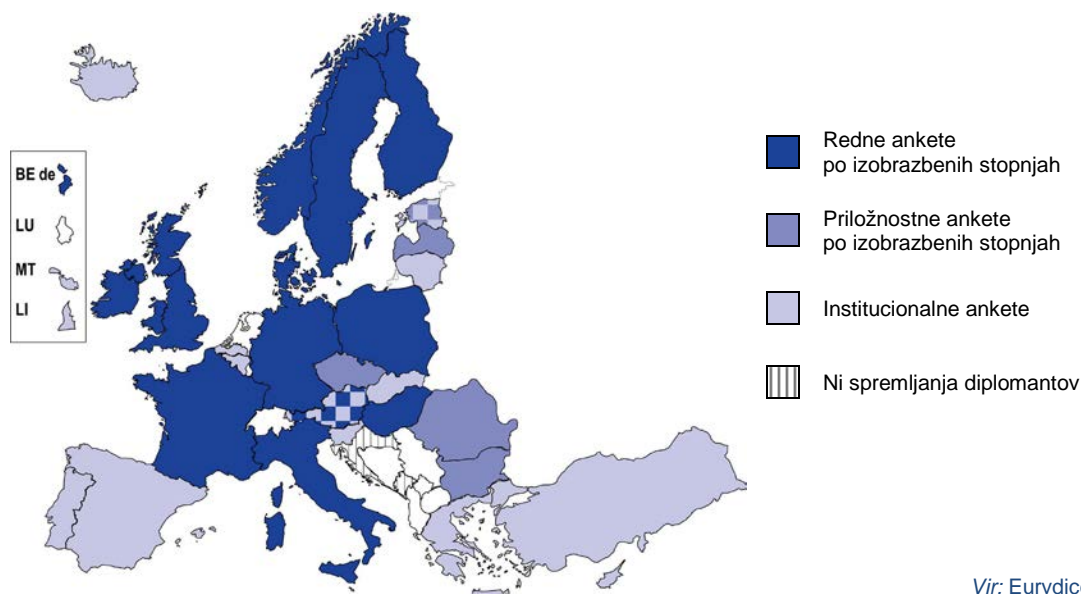
AUEB je dokazala, kako lahko neugodno ekonomsko, politično in socialno okolje spodbudi pozitivne spremembe. Spoprijeti se je morala z izzivom, kako pripomoči k zaposljivosti študentov v dejanskih okoliščinah. Leta 2008 je namreč nacionalni trg dela popolnoma razpadel. Študenti so bili prisiljeni korenito spremeniti svoja pričakovanja na trgu dela. Praktično brez upanja na zaposlitev v javnem sektorju, v zasebnem pa na tako, ki bi ustrezala njihovi izobrazbi, so se začeli vse bolj zanimati za ustvarjanje novih oblik samozaposlitve in drug drugemu pomagati pri razvijanju ustreznih spretnosti.

To je na univerzi privedlo do pomembnih sprememb, študij se usmerja v dinamično prepletanje storitev, povezanih z zaposljivostjo in podjetništvom. Tak razvoj je vodilo izkušeno akademsko osebje, ki je s tem poskrbelo za povezavo med poučevanjem in raziskovalnim delom na univerzi.

4) Spremljanje vstopa diplomantov na trg dela

Slika 13: Ankete za spremljanje diplomantov, 2012/13

Vir: Eurydice

Države bi morale bolj upoštevati ankete za spremljanje diplomantov.

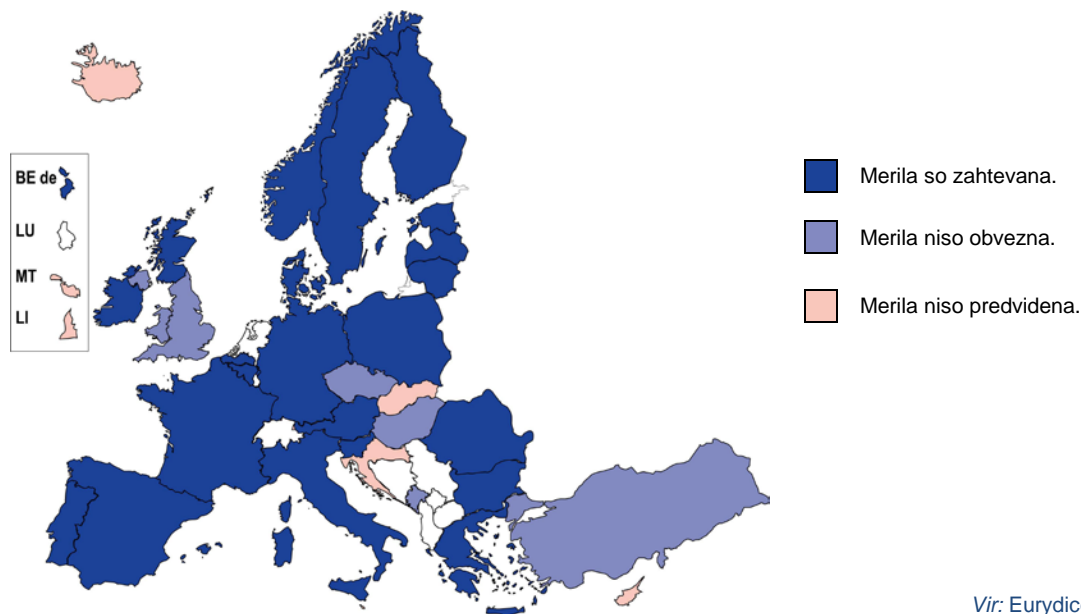
Ankete za diplomante, ki temeljijo na samoocenjevanju diplomantov, so za zdaj najbolj natančna orodja za ocenjevanje zaposljivosti. Ankete za spremljanje poklicnih poti (sledilne študije oz. ang. *tracer studies*) niso le sredstva za merjenje odstotnega deleža diplomantov, ki po diplomi najdejo zaposlitev, ampak lahko opišejo tudi kakovost službe, trajanje iskanja zaposlitve, zadovoljstvo diplomantov in usklajenost znanja in spretnosti diplomantov ter zahtev delovnega mesta. Poleg tega so primerne za odkrivanje razlik med možnostmi za uspešen vstop na trg dela pri „tradicionalnih“ in „netradicionalnih“ študentih.

Redne ankete za diplomante na nacionalni/regionalni ravni obstajajo v 14 sistemih izobraževanja, priložnostne nacionalne/regionalne ankete pa potekajo v šestih.

Le v nekaj izobraževalnih sistemih organi, pristojni za izobraževanje, informacije, zbrane z anketami za diplomante, sistematično uporabljajo. Najpogosteje se uporabljajo v postopkih zagotavljanja kakovosti ali podobnih evalvacijskih postopkih visokošolskih študijskih programov (npr. v Estoniji, Španiji, Franciji, Italiji, na Poljskem, Slovaškem, v Združenem kraljestvu, Islandiji in na Norveškem).

5) Ocenjevanje uspešnosti

Slika 14: Merila v zvezi z zaposljivostjo v postopkih za zagotavljanje kakovosti, 2012/13

Vir: Eurydice

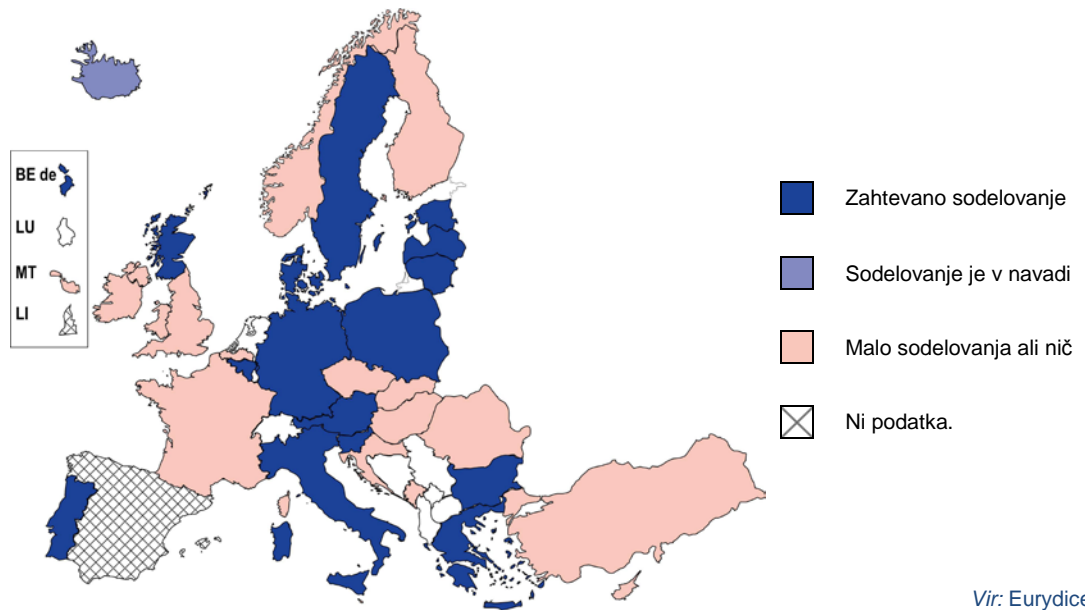
V veliki večini držav se zaposljivost preverja v postopkih za zagotavljanje kakovosti.

Zagotavljanje kakovosti je pomemben mehanizem, s katerim lahko izobraževalni organi spodbudijo visokošolske institucije k izboljšanju zaposljivosti njihovih diplomantov. V veliki večini držav morajo visokošolske institucije pred akreditacijo programov ali nadaljnjo institucionalno evalvacijo agencijam za zagotavljanje kakovosti posredovati podatke v zvezi z zaposljivostjo. Te informacije lahko temeljijo tudi na anketah za diplomante.

Standardi kakovosti v zvezi z zaposljivostjo se lahko osredinjajo na različne vidike oziroma vprašanja. Visokošolske institucije morajo navadno:

- pokazati, da njihovi programi ustrezajo potrebam na trgu dela;
- predložiti dokazila, da so pri oblikovanju programa sodelovali delodajalci oziroma so bila pri tem upoštevana njihova pričakovanja;
- redno oddajati podatke o zaposlitvi svojih diplomantov oziroma dokazati, da so vzpostavili sistem za spremljanje diplomantov.

Slika 15: Sodelovanje delodajalcev pri zunanjih postopkih zagotavljanja kakovosti, 2012/13

Vir: Eurydice

Delodajalci v približno polovici držav sodelujejo v zunanjih postopkih zagotavljanja kakovosti.

Druga možnost, da se pri evalviranju programov upoštevajo merila glede zaposljivosti, je sodelovanje delodajalcev v zunanjih postopkih za zagotavljanje kakovosti. Delodajalci sodelujejo v teh postopkih v približno polovici izobraževalnih sistemov.

Sklepni zaznamki

Poročilo, na katerem temelji ta dokument, z vidika študentov proučuje vprašanja dostopa, uspešnosti pri študiju in zaposljivosti, in sicer kot medsebojno povezano temo politik. Čeprav je pozitivnih razvojnih dosežkov veliko, ugotovitve razkrivajo tudi številne nove izzive. Zlasti:

Čeprav številne države priznavajo, da so s skupinami prikrajšanih študentov povezani številni izzivi, so le redke izmed njih v svojih politikah opredelile konkretne prednostne naloge, strategije, cilje in ukrepe.

Ugotovitve kažejo, da bo treba spremljevalne mehanizme še precej izpopolniti, saj zdajšnji še ne omogočajo prikazati s podatki utemeljene slike stanja v Evropi.

Številne države bi morale razviti sisteme za priznavanje predhodnega učenja za vse študente, zlasti pa za tiste iz prikrajšanih skupin.

Čeprav je raven osipa v visokošolskem izobraževanju v številnih državah nesprejemljiva, je jasnih nacionalnih strategij z merljivimi cilji za spopadanje s tem problemom zelo malo.

Prožnejši način visokošolskega študija je čedalje bolj mogoč. Čeprav to lahko pripomore k širjenju možnosti za študij, bi morale države pretehtati, kaj tak način študija za študente pomeni v finančnem pogledu.

Med prednostne politične naloge spada zaposljivost, a se s tem povezani pozitivno naravnani ukrepi po državah še precej razlikujejo; zlasti pa bi bilo treba bolj sistematično uporabljati informacije, zbrane z anketami za diplomante.

Ne glede na ukrepe, sprejete v zvezi z zaposljivostjo, države rade zanemarjajo njihov vpliv na prikrajšane študente.

Vlade in visokošolske institucije programa za širjenje možnosti za študij še ne izvajajo tako, da bi dosledno povezovale politike, ki zadevajo dostop, uspešnost pri študiju in zaposljivost.

Viri

Evropska komisija, 2010. *Sporočilo Komisije Evropa 2020: Strategija za pametno, trajnostno in vključevalno rast*. COM(2010) 2020 konč.

Evropska komisija, 2011. *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Spodbujanje rasti in delovnih mest – program za posodobitev evropskih visokošolskih sistemov*. COM(2011) 567 konč.

Evropska Komisija/EACEA/Eurydice, Eurostat & Eurostudent, 2012. *Evropski visokošolski prostor v letu 2012: Poročilo o izvajanju bolonjskega procesa*. Luksemburg Urad za publikacije EU

Thomas, L. in Jones, R., 2007. Embedding employability in the context of widening participation. *ESECT Learning and Employability Series 2*, York: Higher Education Academy.

Yorke, M., 2006. Employability in higher education: what it is – what it is not. *ESECT Learning and Employability Series 2*, York: Higher Education Academy.

Naloga omrežja Eurydice je spoznati in pojasniti, kako so organizirani in kako delujejo različni evropski izobraževalni sistemi. Omrežje pripravlja opise nacionalnih izobraževalnih sistemov, primerjalne študije o specifičnih temah, kazalnike in statistične podatke. Uporabniki lahko brezplačno dostopajo do vseh publikacij Eurydice prek spletne strani ali jih prejmejo brezplačno v tiskani obliki po naročilu. Cilj dejavnosti omrežja Eurydice je spodbujati razumevanje, sodelovanje, zaupanje in mobilnost tako na evropski kot na mednarodni ravni. Omrežje, ki ga sestavljajo nacionalne enote v posameznih evropskih državah, koordinira Izvajalska agencija za izobraževanje, avdiovizualno področje in kulturo. Za več informacij o omrežju Eurydice obiščite <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>.

